

ПЕДАГОГІЧНА ТА НАВЧАЛЬНО-ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. КОРФА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА ЗАПОРІЖЖІ

Сєводнєва К. О.

аспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом

Класичний приватний університет

м. Запоріжжя, Україна

Видатним просвітителем і педагогом, який зробив неоціненний внесок в у шкільну справу й становлення освіти в запорізькому краї, був барон М. О. Корф. Попри всі прогресивні ідеї щодо розвитку народної школи й викладання в них рідною мовою, ініціативи М. Корфа скликання вчительських з'їздів та обміну педагогічним досвідом – «корфівські тризимки» мали суттєвий недолік, який полягав у відсутності підручників і методичних матеріалів. Це спонукало автора ідеї про початкову трикласну школу розробити методичне забезпечення й написати навчальні підручники.

Так, М. О. Корф до початку 70-х років XIX ст. випустив такі підручники і посібники: «Наш друг», «Руководство по обучению грамоте по звуковому способу», «Наша шкільна справа», «Російська початкова школа». Книга «Малютка» стала першою книжкою для народної школи і родини.

У 1867 р. було видано «Руководство обучению грамоте» й у перші 12 років витримало 7 видань, які розійшлися 70-тисячним накладом. М. О. Корф запропонував дуже коротку і чітку характеристику звукового способу, що давало змогу навчитися грамоті, читанню та письму. Автор підкреслював, що учню треба показувати букви зовсім не так, як вони говоряться, вимовляються, чуються, звучать у словах [4].

Цей посібник був високо оцінений К. Д. Ушинським, оскільки являв собою по суті закінчений вигляд нової системи початкового навчання із звукового синтетичного методу. Вона відкривала можливість більше, ніж в десять разів швидше навчити селянських дітей грамоти, причому без тої болісної напруги, якою супроводжувалось навчання буквоскладальним методом, котрий до того практикувала «дяківська» педагогіка [4].

Перевага такої системи була і в тому, що навчання проходило не механічно, а на основі свідомості учня; діти не відривалися в школу на довгий час, як раніше, що теж було оцінено селянами. Одна лише ця система навчання могла зробити ім'я її автора досягненням історії вітчизняної школи. Але це було тільки початком.

Як керівництво до відкриття народних шкіл, барон Корф випустив книжку «Російська початкова школа», маючи на меті «розбудити співчуття до народної школи і створити діячів для неї». В книжці викладено систему організації і ведення навчально-виховної роботи в сільських умовах. Система ця включала: комплектування класів, підтримання порядку і дисципліни, описання методів і прийомів навчання російських і неросійських учнів, дітей та дорослих.

Така система характеризувалася науковою зумовленістю її керівних ідей і принципів та суворий облік соціальних історичних умов, у яких повинна була функціонувати ця система.

У передмові до видання книжки автор писав: «Зміст її витікає із життя. Як член Олександрівської училищної ради Катеринославської губернії, я біля трьох років маю у своєму віданні більше сорока училищ з 1700 учнями. За три роки доля поклала на мене до ста непідготовлених викладачів і відвідування щорічно кожної школи не менше двох разів. Так щорічно доводилося бачити восени 1500 учнів і стільки ж весною, екзаменуючи їх із всіх предметів початкового навчання і полегшуючи працю непідготовленого вчителя зразковими уроками у самій школі» [3]. Посібник відразу зробився настільною книжкою всіх діячів народної освіти. Менше, ніж за десять років вона витримала шість видань.

Проблемі свідомого засвоєння учнями програмного матеріалу шляхом його уточнення, пов'язаного з практичною діяльністю, живою природою, що оточує учня, М. О. Корф присвятив свою книгу для читання «Наш друг», видану в 1871 році. Вона була задумана як джерело збагачення селянської дитини знаннями і як книжка, яка «через ознайомлення її з навколишнім світом вплинула б на покращення його матеріального і морального побуту» [4].

На противагу догматиці «дяківської» педагогіки з її механічним відтворенням чужих і незрозумілих дітям текстів церковної літератури у книжці М. О. Корфа послідовно проводиться принцип свідомості. Вона пропонувала доступні при початковому навчанні знання тваринного світу, гігієни, географії, мінералогії, землеволодіння та інші з акцентом на практичні потреби селянського побуту. У хрестоматійний матеріал на противагу тим повчальним оповіданням, які побутували у той час, включив класичні твори О. Пушкіна і Ф. Тютчева, М. Лермонтова та ін.

Як педагог М. О. Корф піклувався про те, щоб послідовно й систематично розвивати не тільки пам'ять, а й мислення та самостійність дітей.

Введення книжки «Наш друг» до навчальної програми означало б докорінну перебудову методики, а це завжди нелегко. Але завдяки переконанням М. О. Корфа, книга, яка задумувалась як доповнення до «Рідного слова» К. Д. Ушинського на практиці земських сільських шкіл, стала незамінним посібником-практикумом з навчання, розвитку в учнів задатків логічного мислення, свідомого сприйняття навчального матеріалу в тісному зв'язку з практичними справами.

Серед інших робіт М. О. Корфа – «Наші шкільні справи», «Земське питання», «Про народну освіту», «300 письмових робіт, завдання для самостійних вправ у письмі учнів всіх трьох відділень початкової школи», «Посібник для недільних шкіл. Програми, конспекти, методичні вказівки і домашні роботи для всіх уроків» тощо.

У них висвітлювалися всі основні питання школи початкового навчання і давали право вважати М. О. Корфа одним із творців земської народної школи. Метою цих книг було полегшити працю народного вчителя. У передмові до однієї з них автор писав: «Гірка вчительська праця і зменшити її гіркоту – ось у чому завдання книги, яка пропонується» [3, с. 6].

У «Звітах члена Олександрівської повітової училищної ради» він настійливо рекомендував учителям частіше використовувати наочність, картини і таблиці, а також малюнки, які зробили самі учні чи вчитель [4].

Отже, одним із перших у Росії Корф виступив з вимогою загального обов'язкового початкового навчання рідною мовою, а також першим у запорізькому краї поставив питання про створення середньої школи-гімназії і ремісничого училища.

Література:

1. Барон Н. А. Корф в письмах к нему разных лиц / Сост. М. Песковский. – СПб., 1895, с. 32.
2. Державний архів Запорізької області: ф. 56, оп. 1, спр. 6, арк. 97.
3. Корф Н. А. Русская начальная школа / Н. А. Корф – Спб. : Изд. Д. Е. Кожанчикова, 1870. – 363 с.
4. Кушніренко І., Жилінський В. Барон Микола Олександрович Корф. Одержимий з провінції / І. Кушніренко, В. Жилінський. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010. – 221 с.